

# Tutkimus moraalisenä järjestyksenä

*Erikoistutkija Vesa Huotari, Poliisiammattikorkeakoulu, [vesa.huotari@poliisi.fi](mailto:vesa.huotari@poliisi.fi)*

Menetelmiä pidetään tutkimuksen onnistumisen kannalta merkittävinä teknisinä ohjenuorina. Niiden seuraamista edellytetään ja arvioidaan kaikissa tutkimushankkeissa. Menetelmäopinnoilla on myös keskeinen sija kaikessa korkeakoulutuksessa. Menetelmäratkaisut kiinnittyvät kuitenkin vahvemmin moraaliseen kuin mekaaniseen tai tekniseen järjestykseen. Metodien seuraamista edellytetään ennen muuta seuraamisen yleensä tai tuon edellyttämisen itsensä vuoksi, ei siksi, että toimiminen täten takaisi jonkin tuosta tekemisestä erillisen saavuttamisen. Järjestys, joka siis on perustaltaan lähinnä moraalista, kuitenkin ymmärretään tai esitetään mekaaniseksi tai tekniseksi. Jäsenän tällaisen metodologisen väärintunnistamisen taustoja ja seurauksia. Tieteen normien ja metodologian perusluonteen ymmärtäminen toisella tavalla auttaa hahmottamaan tutkimusta moraalisenä järjestyksenä ja tuo esiin mahdollisen uuden järjestyksen aspekteja.

*Asiasanat: moraalinen järjestys, tutkimus, menetelmävalinnat, tiede, metodologia.*

\*

## Johdanto<sup>1</sup>

Eettinen ennakoarviointi on tulossa tutkimuksen rahoittamisen ja toteuttamisen, jopa tulosten julkaisemisen, ennakkoehdoksi. Uudistukseen sisältyy lupaus aikaisempaa vahvemmassa, yhtenäisemmässä ja kaikkia yhtäläisemmin koskevasta moraalista järjestyksestä tutkimuksessa. Tarkoitus voi kuitenkin kääntyä päällelleen. Tutkimushankkeita luonnehditaan tavalla, joka osoittaa eettistä kestävyttä, mutta annettua kuvausta ei koeta toiminnallisesti itseä sitovaksi. Arviointimenettely, kuten tutkimuksen riippuvuus rahoittajista ja muistakin resursseista, on lähinnä vain uusi este tutkimuksen tiellä. Sen myötä toiveajattelu, joka on ollut ominaista rahoitusta hakeville tutkimussuunnitelmille, uhkaa nyt laajeta uuteen sfääriin.

Eettisen ennakoarviointiprosessin taustalla oleva ymmärrys eettisestä yleensä, eri tahojen rooleista, tutkimusprosessin luonteesta, metodologiasta tms. – kuten mikä tahansa moraalinen järjestys – on aina mahdollista nähdä yksipuoliseksi, vinoutuneeksi tai muuten puutteelliseksi. Helpointa on pitää koko prosessia byrokraattisena, ulkoa annettuna ja nähdä se tutkimuksen laatua heikentäväksi ja tutkimuksen vapautta leikkaavaksi. Eettisesti kestävämmän tutkimuksen tavoittelu voi tarkoittaa yhä välineellisemmin ja opportunistisemmin toimia tutkijoita. (Ks. Halse & Honey 2005, 2157.)

---

<sup>1</sup> Artikkelini on laajennettu versio esityksestäni Ammattikorkeakoulujen kehittämisverkoston 8. valtakunnallisessa metodologiaseminaarissa 23.4.2009 ja se jatkaa osaltaan aihetta koskevia aikaisempia pohdintojani (esim. Huotari 2002; 2005a; 2005b; 2006, 2009).

Tutkijoiden opportunistisuus ei ole mitään ennen näkemätöntä. Puhtaan tieteen puolesta valehtelemisella on Derek de Solla Price (1978) mukaan pitkä historia. Arkimedes halusi keskittyä puhtaaseen geometriaan. Kun hän haki sille rahoitusta, hän perusteli hakemustaan sillä, että hakija olisi hyödyllinen mies mahdollisessa sodassa. Kun sota sitten tuli, ei sillä, mitä hän käynnisti, ollut yhteyttä hänen perustutkimukseensa. Leonardo da Vincillä oli sama tekniikka: lupaa teknologia ja luo sellainen, jos on pakko, mutta tarjoa muussa tapauksessa se puhdas oppi, jota itse haluat ja jota tiedät muidenkin loppujen lopuksi tarvitsevan. (Emt, 131.) Harhaanjohtaminen on vain välttämätön myönnytys tai uhraus, jonka vastapainona on tieteellinen totuus tai puhdas tieto tai tutkijan tulkinta oikeasta arvojärjestyksestä.

Tiedettä ymmärtämättömät henkilöt eivät ole ainoa tutkijoiden elämää haittaava tahoa. Tähän joukkoon kuuluvat myös toiset tutkijat metodivaateineen ja sitä koskevine odotuksineen. Mikäli arvostamme tiedon kasvua, niin ainoa toimiva metodiperiaate Paul Feyerabendin (1978) mielestä on se, että kaiken on käytävä (anything goes). Tieteen historia puhuu sen puolesta, että tutkijoiden on voitava tehdä tiedettä parhaaksi katsomallaan tavalla. Kaikki pyrkimykset säädellä tai kanonisoida tieteellistä metodologiaa voivat vain haitata jatkuvaa oppimista ja tiedon kasvua.

Useimmat katsovat, että tutkimuksessa vallitsee moraalinen järjestys, jopa erityisen korkea sellainen. Harvempi heistä olisi valmis sanomaan, että tutkimus on moraalinen järjestys. Tutkimuksen ydin – tieteellinen menetelmä – nähdään laadultaan pikemminkin teknisenä kuin moraalisenä. Mikäli metodi olisi luonteeltaan jotakin ei-teknistä, väitteet sen toimivuudesta vaikuttaisivat uskon asialta, menetelmän seuraaminen rituaalilta ja vaatimukset menetelmällisyydestä, menetelmän omaksumisesta ja käyttämisestä tutkimuksessa lähinnä vallankäytöltä, jonka tarkoituksena olisi esimerkiksi turvata status quo ja kasvattaa tulevat tieteentekijät hierarkkisessa kurissa, ylempien kunnioituksessa ja nuhteessa, joka lankeaa aina oppimattomien osaksi.

Pohdin artikkelissani tiedettä, tutkimusta ja tutkimusmenetelmiä moraalista näkökulmasta. Näen ideaaliksi vapautumisen ei-välttämättömästä, mahdollisesti jopa haitallisesta, tutkimusmenetelmällisestä moralismista. Sen vaihtoehtona on jonkinlainen menetelmällinen naturalismi, joka ei kiellä inhimillisen elämän moraalista kietoutumista, mutta ei myöskään ota tiettyinä aikoina vallitsevia moraalisia ohjeita ja moraalista säätelyä ikuisena ja annettuna. Uskon, että ratkaisut voivat olla vain tapauskohtaisia, mutta uskon myös, että niiden tulee olla aitoja ratkaisuja, ei annettuja sääntöjä. Käsittelen aluksi tietoa tieteellisestä menetelmästä ja moraalisen järjestyksen ajatusta. Lopuksi pohdin metodimoralismia tieteellisessä tutkimuksessa.

## Tieto tieteellisestä metodista

Metodologia sopii hyvin ymmärtää opiksi tutkimuksen tarkoituksesta ja sitä palvelevasta tieteellisestä menetelmästä. Tällaisia metodologioita on tarjolla koko joukko. Kukin tarjoaa selontekoa tieteen edistymisen salaisuudesta ja formaattia sen toistamiseen. Sosiaali- ja ihmistieteissä menetelmäopetuksen alttarilla uhrautaan yhdelle tai useammalle näistä ja käytetään runsaasti aikaa opiskelijoiden perehdyttämiseen asianmukaiseen puhumisen ja tekemisen tapaan.

Optimisti voi pitää metodologista moninaisuutta ansiona. Tiedämme tieteellisestä menetelmästä paljon, vaikkakin osa tiedostamme on ristiriitaista. Näin ollen toimintasäännöt, joita siitä johdamme, ohjaavat tutkijoita jossakin määrin vastakkaisiin suuntiin. Pessimistin mielestä taas emme tiedä tieteellisestä metodista juuri mitään. Tarjolla on vain koko joukko teorioita tieteestä, jotka osin ovat yhteneviä. Pragmatisti puolestaan osoittaisi tutkijoiden suurta määrää, moninaisia tutkimusraportteja ja muita tieteellisen työn väitetyjä hedelmiä (teknologiat, laitteet). Miten muuten ne olisi mahdollista selittää kuin tiedon tuottamisen teknologian hallinnalla ja tieteen toimivuudelle, hän korostaisi. Empiristi myöntäisi, että tieteellisen tiedon saaminen tieteellisestä metodista vaatisi juuri sen menetelmän käyttöä, josta meillä ei pätevää tietoa. Vaikka tieteen tekeminen ei ehkä olisikaan läpikohtaisesti tietoisesti hallittua, niin kysymys olisi kuitenkin taitamisesta samassa merkityksessä kuin polkupyörällä ajamisessa. Tutkiminen luontuisi tekijälleen, vaikka tätä luontumista voisikin olla vaikea muuttaa eksplisiittiseksi tiedoksi tai tuon tekemisen ulkopuolella tapahtuvaksi asian opetuksesi. Tutkimustaidon syvemmästä luonteesta emme ehkä koskaan pääsisi perille, mutta tuon taidon oppimisessa työn ja tekemisen kautta ei myöskään olisi mitään erityisen mystistä. Tiedon puute ei täten olisi este laadukkaille tieteellisille aikaansaannoksille. Se lähinnä hankaloittaisi tieteentekijäksi tulemistä; hyvän tutkimuksen ja hyvien tutkijoiden hintana olisi aina koko joukko huonoja ja huonosti tehtyjä tutkimuksia.

Maailma näyttäisi toimivan sen pohjalta, että tieteellinen menetelmä tiedetään ja tiedon tuotantoteknologia hallitaan. Tieteellisen tietämisen metodeja on mahdollista opettaa ja niiden osaamista järkevää edellyttää. Moni ilmeisesti uskoo, että tieteellinen tieto on aikaansaatu tai tuotettu jollakin menetelmällisellä tavalla ja että myös kaikki tuleva tietämys on tehokkaimmin paljastettavissa tuolla kyseisellä menetelmällä. Täten tieteessä, kuten esimerkiksi kasvatuksessa, johtamisessa, yritystoiminnassa, sodankäynnissä ja vastaavassa, piilee oma salaisuutensa perustavina, tiedettävissä olevina periaatteina, jotka voidaan muuntaa teknologiaksi ja valjastaa siten inhimilliseen käyttöön ja palvelukseen. Jos tällainen menetelmätieto saattoikin olla ensimmäisille tieteentekijöille enemmän tai vähemmän hämärää, oman sukupolvemme etuoikeutena on heitä kirkkaampi menetelmällinen tietoisuus.

Jos puheemme tieteellisestä menetelmästä on tarkoitettu enemmänkin moraaliseksi kuin tekniseksi, jää metodin merkitys aina kokolailla epäselväksi. Kun edellytämme menetelmällisen hallinnan ilmentämisestä ja osoittamista, ei pitäisi hämmästyä siitä, että tuo ilmentäminen ja osoittaminen johtavat monen kohdalla kaikenlaisilla kielillä puhumiseen. Menetelmäkeskusteluun osallistumiselle on institutionaalinen pakko. Sillä, mitä tässä yhteydessä sanotaan, voi olla paljon merkitystä, muttei juuri järkeä. Näiden merkitysten kirkastaminen ja yhä hienosyisempien erottelujen tekeminen niissä, voi selventää merkityksiä, mutta ei palauttaa tuota puuttuvaa järkeä. Sadetanssi tehtynä taitavasti, asiantuntevasti, menetelmällisesti oikein ja perusolettamuksia reflektoiden ei lisää sadetta yhtään sen enempää kuin sadetanssi huonosti tehtynä.

Yritämme nähdä tieteellisen tiedon muodostuksen saman tarkastelukulman kautta, jonka tieteellinen tiedonmuodostus tarjoaa inhimillisen elämän eri alueiden tarkasteluun. Olemme tutkimuksen tekemisessä oman maailmankuvamme tai näkökulmamme vankeja. Olemme tätä sitä enemmän, mitä enemmän pidämme pyhinä menetelmäpuheen parsia, jotka osoittavat "kielenhallintaa" ja tuovat sosiaalista hyväksyntää, statusta ja arvostusta. Jos menetelmällinen hallinta on luonteeltaan sadetansseja ja asianmukaisten laulujen laulamista sen yhteydessä, on hyvä pysähtyä pohtimaan, mistä tuo laulujen oikeellisuus juontuu tai mihin se palautuu eli mihin uskomme tieteelliseen menetelmään perustuu ja miten olemme uskoomme tulleet.

Neutraalin, objektiivista tietoa maailman säännönmukaisuuksista ja luonnonlaeista tavoittelevan tutkimuksen idea kehkeytyi aikana, jota kristilliset arvot ja kirkon antama moraalinen järjestys hallitsivat. Ajatus uuden tiedon systemaattisesta ja laajamittaisesta tavoittelusta nähtiin sangen epäilyttävänä. Älyllisen uteliaisuuden päässä oli ylpeys ensimmäisenä kuolemansyntyinä, ei tosi tieto. Tutkimuksen lähtökohtana tuli Francis Baconin mielestä olla lähimmäisenrakkaus ja myötätunto (charity). Sen tuli tähdätä paratiisiin palauttamiseen maan päälle. (Ks. Harrison 2001.) Tieteellistä menetelmää tarvittiin korjaamaan niitä vaurioita inhimillisessä kyvyssä tietää, joita syntiinlankeemus oli tuonut mukanaan. Baconin selonteko teki hyvinvoinnistamme perustavalla tavalla riippuvaisen oikeasta tavasta tietää, so. tieteellisestä menetelmästä ja sen tuomasta tiedonlisästä. (Ks. Huotari 2009.)

Bacon näki tietämisen metodin yleisesti omaksuttavissa olevaksi tekniikaksi, ei tietäjän ominaislaadun osaksi. Se pikemminkin häivytti yksilöiden välisiä kykyeroja vastaavasti kuin harppi, jonka avulla melkein kuka tahansa saattoi piirtää lähes täydellisen ympyrän. Näin myös paremmin tietäminen tuli jokaisen ulottuville. Tutkimus olikin leimallisesti populistista. Se syntyi yliopistojen ulkopuolella ja innosti varakkaita amatöörejä ja entusiasteja systemaattiseen havaintojen koaamiseen. Havaintojen keruuta innosti luonnon toimintaperiaatteiden paljastaminen ja tuon tiedon käyttö inhimillisen hallinnan alueen laajentamiseksi.

Populaari liike, johon jokainen oli tarvetullut osallistumaan ja jokainen myös nähtiin potentiaalisena osallistujana, institutionalisoitui 1800-luvulla osaksi yliopistoa. Havaintojen tekeminen, johon kuka tahansa saattoi ryhtyä, teki tilaa teorioiden keksimiselle tieteellisen tietämisen ytimenä. Jälkimmäisen ymmärrettiin edellyttävän neroutta. Teorioiden keksiminen nosti näin kunniaan juuri sen yksilöllisen ominaislaadun, jonka Bacon ajatteli metodinsa haihduttavan. Teorioiden keksiminen ja tiedon kasvattaminen luontui nyt vain harvoilta. Huomattavasti useampi kelpasi testaamaan ja koettelemaan tällaisia teorioita. Monien muiden osaksi jäi tieteen välittäminen, kuluttaminen ja rahoittaminen.

Tieteellisen tutkimuksen institutionalisoituminen ja sisältyminen akateemisen oppineisuuden hierarkioihin tarkoittivat sitä, että asioiden hallinnassa olennaiseksi nousivat tuon hallinnan eri asteet. Varttuneemmat tieteenharjoittajat tekivät työtään teorioiden parissa ja nuoremmat aloittivat havaintojen maailmasta. Tieteellisestä metodista tuli instituution tunnusmerkki. Sitä käytettiin yliopiston, sen tarjoaman tietämyksen ja sille ominaisen lähestymistavan – tutkimukseen perustuva opetus – erottamiseen muista instituutioista yhteiskunnassa. Metodi symboloi ja merkitsi oikeaa, totuuteen tai tiedon kasvuun johtavaa tietä sekä erityistä institutionaalista yhteyttä. Pääsy tietämisen tielle ja sen seuraaminen tulivat tarkoituksiksi sinällään. Samalla tutkiminen ritualisoitui ja menetelmällisestä asianmukaisuudesta tuli sen välttämätön ja riittävä tunnusmerkki.

Hyvä tutkijan elämä pitää sisällään samoja elementtejä kuin munkin elämä luostarilaitoksessa. Luostari on moraalisesti järjestäytynyt laitos, jossa tulokas, noviiisi, sisäistää opetuksen, virheiden oikaisun ja mallien seuraamisen myötä oikean järjestyksen, tulee taitavaksi (kuuliaiseksi) sen seuraamisessa niin ajatuksina, puheina kuin tekoinakin, kasvaa erottelukykyiseksi sen edellyttämässä kurinalaisuudessa ja ajan myötä mahdollisesti myös malliksi tuossa hyveellisyydessään kaikille muille tai vähintään muiden mallikkuuden vartijaksi. Moraalinen järjestys muuntuu oikeaksi munkiksi asianmukaisena identiteettinä ja elämäntapana. Elämäntapa puolestaan uusintaa ja myös muovaa moraalista järjestystä. Tutkimuksessa ensisijaisiksi nousevat emotionaaliset hyveet, kuten nöyryys, kuuliaisuus ja kurinalaisuus moraalisenä, systemaattisuutta, loogisuutta ja järkipäisyyttä edellyttävänä projektina. Menetelmädiskurssi toimii moraalisen säätelyn pääasiallisena väylänä ja kenttänä (moraalisen säätelyn käsitteestä ks. Ruonavaara 1997).

## **Moraalisen järjestyksen ajatus**

Ihmisen salaisuus ei piile siinä, että hänessä on jotakin alkuainetta, joka muilta elollisilta puuttuu – sielu on ihmisen erityislaatuun yhdistetty idea, ei alkuaine. Jos ero ei ole ainesosissa, on sen oltava yksinomaan aineen järjestyksen tavassa (tai eroa ei yksinkertaisesti ole). On ilmeistä, että järjestys on ihmisen kohdalla

jotakin, joka on tehnyt mahdolliseksi kielen, ajattelun, kulttuurin luomisen, politiikan harjoittamisen, valehtelemisen ja myös kriittisen keskustelun väitteiden totuudellisuudesta. Erityisyytemme on rakenteemme erityisyydessä ja siinä, että tulemme ihmiseksi vain osana inhimillistä yhteisöä. Olemme, mitä olemme, kiitos oman rakenteemme ja niiden suhteiden, joihin synnymme ja joista voimme tulla osallisiksi pitkällisen oppimisen myötä.<sup>2</sup>

Järjestyksiä on monenlaisia ja monella eri tasolla. Luomme tällaisia järjestyksiä, osallistumme niihin, ylläpidämme niitä ja myös muunnamme niitä. Järjestyksille on ominaista ei-sattumanvaraisuus, toistuva muoto, pysyvä hahmo tai säännönkaltaisuus. Kun odotamme jotakin tapahtuvaksi, perustamme odotuksemme jollekin järjestykselle. Tiedämme, että lottokone pääsääntöisesti arpoo seitsemän varsinaista lottonumeroa ja odotamme, että kyseiset numerot ovat väliltä 1-37. Odotamme myös, että jokaisella yksittäisellä numerolla on yhtä suuri todennäköisyys kuulua arvottujen numeroiden joukkoon. Ainoa, mitä yritämme arvata, ovat ne numerot, jotka tulevat poimituiksi seuraavassa arvonnassa. Lottoarvonta on mahdollista vain siksi, että siinä yhdistyvät satunnaisuus ja säännönmukaisuus teknisesti hallitulla tavalla. Moraalisuus tässä yhteydessä koskee lähinnä sitä, miten kertyvät rahat jaetaan, kenelle rahapeliä pelata tai järjestäminen tulisi ylipäättään sallia, ovatko rahapalkinnot lopulta hyväksi kenellekään ja niin edelleen. Järjestykset voivat olla mekaanisia, biologisia, kulttuurisia tai psykologisia (persoonallisuus).

Koneina, laitteina, ohjelmina ja vastaavina todentuva mekaaninen järjestys on jotakin, joka sijoittuu moraalin ulkopuolelle. Lappi on materiaalia yhdenlaisessa järjestyksessä. Sama materiaali jossakin muussa järjestyksessä olisi jokin toinen työväline. Siitä ei välttämättä olisi samaan tarkoitukseen kuin lapiosta. Moraalisuus yhdistetään lähinnä niihin tarkoituksiin, joihin tuota välinettä käytetään tai sen käyttötappoihin sosiaalisessa yhteisössä. Jos jokin lappi saisi erityisen sosiaalisen statuksen pyhänä, voisi se olla riittävä ehto sille, ettei sillä koskaan kaivettaisi mitään. Tällainen pyhäksi tuleminen ei kuitenkaan haihduttaisi sen kaivuominaisuuksia. Välineen käytön vaikuttavuus ja tehokkuus olisi edelleen kalkyloitavissa tai objektiivisesti kuvattavissa.

Orgaaninen, luonnossa ilmenevä järjestys, on edellistä hankalampi tapaus. Kun luemme itsemme luonnon ulko- tai yläpuolelle, luonnon järjestys näyttäytyy lähinnä mekaanisen järjestyksen muotona. Jos leijona syö seepran, ei se tapahdu siksi, että vahvemman sopii tappaa heikompi tai että kaikki raidallisessa asussa kulkevat ovat vapaata riistaa. Luonto elää tavallaan ja ihminen omalla tavallaan.<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Havaintokoneistomme elää mahdollisesti eri aikaa. Se näyttäisi sopivan paremmin olioiden kuin niiden välisten suhteiden ("suhdeolioiden") havaitsemiseen. Pelkäämme enemmän hämähäkkejä ja käärmeitä kuin autoja ja alkoholia.

<sup>3</sup> "The world outside the human world is indifferent to goodness and badness" (Kekes 2009, 148). "The human world... is not a luxury, a dispensable decoration of the physical and biological struc-

Ihmisen tekemiset todentuvat moraalisten järjestysten alla ja tulevat merkityksellisiksi niiden kautta.

Moraalisilla säännöillä on perustava merkitys ihmisen itselleen asettamissa järjestyksissä. Moni asia, joka teknisesti olisi mahdollista, on poissuljettu moraalisesti. Kääntöpuolena on, että monia sellaisia seikkoja, jotka teknisesti ovat hyödyttömiä, edellytetään tai ylläpidetään moraalisin perustein. Joudumme aina huomioimaan sen, että olemme osallistujia ja että menestyksemme muiden joukossa edellyttää heidän apuaan ja yhteistyötään. Se, mikä on saavutettavissa, on sitä aina vallitsevien ehdoin. Yleensä se tarkoittaa yhteistyötä ja joskus muiden voittamista. (Ks. Kekes 2009, 150.)

Moraalinen järjestys on sovittua, yhteisöllisesti ylläpidettyä ja ajassa kehkeytyvää sekä muuttuvaa. Moraalisen järjestyksen sfäärille on ominaista se, että sen kattamat asiat ovat inhimillisesti mahdollisia, sosiaalisesti merkityksellisiä ja maailmaa, tekoja ja tapahtumia merkitseviä. Moraaliset järjestykset ovat kerrostuneita, monitasoisia ja eriytyneitä. Sama henkilö on eri yhteyksissä tekemisissä erilaisten moraalisten järjestysten kanssa ja toimii erilaisten instituutioiden puitteissa, niiden avulla ja niiden kautta. Tutkijana hän toimii yleensä sekä tiedontuotantoinstituution (tieteenalat) ja tiedeinstituution (tieteellinen tarkastelutapa, -asenne, -eetos) alla, avulla ja puolesta. Moraalisen järjestykseen mukautuminen ja sen seuraaminen omassa toiminnassa ylläpitää moraalista järjestystä ja asianomaista instituutiota. Tieteellisen tutkimuksen instituutiossa yhdistyvät vaatimukset erityisen ankarasta tai korkeasta moraalisesta eetoksesta ja puhtaasta järjellisyydestä. Suhde näiden kahden välillä on monella tavalla ristivetoinen.

Jos tieteen ydin sisältyisi mekaanisen järjestyksen alle, moraalit yksinkertaisesti määrittäisi tieteellisen tutkimuksen rajoja, esimerkiksi rajaisi tieteellisen tutkimuksen käyttöä, käytötapoja, -tahoja ja mahdollisia tarkoituksia. Jos tuo ydin on itsessään oma moraalinen järjestyksensä, niin ensimmäinen kysymys koskee sen suhdetta muihin moraalisiin järjestyksiin. Tieteentekijät ovat taipuvaisia ajattelemaan, että yhteiskunta on velkaa tutkimukselle enemmän kuin tutkimus on velkaa yhteiskunnalle. He nostavat tieteen hyvän muun yhteiskunnassa hyväksi nähdyn yläpuolelle ja vaativat yhteiskuntaa ymmärtämään tiedettä enemmän kuin edellyttävät itseltään yhteiskunnan ymmärtämistä (jännite tiedeinstituution ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden välillä). Tieteen sisällä puolestaan jatkuvasti ylläpidetään tarpeettomia, tieteen tekemistä raskauttavia, moraalisia sääntöjä metodisuuden nimissä (jännite vanhempien ja nuorempien tutkijoiden sekä tieteenalojen välillä).

---

ture of human existence. It is as much part of that basic structure as any of its other parts. (...) The human world is the effect of causes, but it is an effect that enables the interpretation both of its causes and of itself, and therein lies its importance. For such interpretations guide the control that we may wrest from the contingencies of the world." (Emt., 154–155.)

## **Menetelmällinen moralismi tieteellisessä tutkimuksessa**

Tutkimuksen kulttuurinen järjestys ei ole oma, muusta yhteiskunnasta erillinen tai siitä eristetty saarekkeensa. Robert K. Merton erotti viisi tiedettä luonnehtivaa normia – universalismi, kommunismi, intressittömyys ja organisoitu epäily. Sztompka (2007) uskoo, että kyseiset normit otettiin omiksi siksi, koska ne olivat menetelmällisesti tehokkaita ja ne koettiin moraalisesti kestäviksi ja kannatettaviksi. Eetos ylläpiti suuren yleisön luottamusta tieteeseen ja normit varmistivat tieteen luotettavuuden. Hänen mukaansa tieteellisen tutkimuksen fiskalisaatio (fiscalization), privatisoituminen, tuotteistuminen, rahan tavoittelu tutkimuksen keinoin sekä byrokratisoituminen ovat muovanneet tuota eetosta uusiksi ja vievät maata niiden normien alta. (Emt.) Steve Fuller (1997) esittää käänteisen tulkinnan näistä viidestä normista (ks. kaavio 1).



Robert. K. Merton		Steve Fuller:	
Universalismi	tieteen totuudet ovat yhtäläisesti annettuja kaikille	Kulttuuri-imperialismi	Merkittävä tutkimus julkaistaan johtavissa angloamerikkalaisissa julkaisuissa tieteen kielellä englanniksi
Kommunismi	Tutkijat jakavat avoimesti toisilleen tutkimusaineistoja ja tunnustuksia toisten työstä (läpinäkyvyys)	Mafiosismi	Jakaminen ei tapahdu vapaaehtoisesti, koska kaikki syyt olla jakamatta aineistoja ja tunnustuksia on poistettu (vrt. suojelurahan maksaminen). Näin pyritään suojautumaan riskiltä ja varmistamaan tiedonsaanti toisilta myös jatkossa. Riippuvuus johtaa toisten originaalisuuden liioittelemiseen
Intressittömyys	Tutkijat eivät ryhmänä edistä mitään ideologiaa ja voivat tästä syystä seurata yksin totuutta	Opportunismi	Tutkijat ovat vapaita tarttumaan aina korkeimpaan tarjoukseen tarkoituksesta riippumatta.
Organisoitu epäily	Tutkijat uskovat vasta saatuaan asiasta kiistattoman näytön	Kollektiivinen vastuuttomuus	Yhteiskunnalta, joka on antanut suojan ja vapauden kehittää ideoita, odotetaan myös antavan aikaansaaduille ideoille johtavan aseman.

KAAVIO 1. Tieteen ideaalinormit ja niiden käänöpuoli (ks. Fuller 1997, 63–67).

Universalismin käänöpuolena kulttuuri-imperialismi ja kommunismin periaate todentuu mafiamaisena järjestelynä, jossa tunnustuksia viljellään suojelun toivossa ja jossa uskollisuus palkitaan apurahoina ja tutkimusvirkoina. Vastaavasti intressittömyys muuntuu opportunismiksi, jolloin oma tutkimusosaaminen voidaan milloin tahansa myydä kenelle tahansa ja mihin tahansa tarkoitukseen. Organisoitu epäily puolestaan muuntuu kollektiiviseksi vastuuttomuudeksi, jossa yhteiskunnalta edellytetään passiivisen suopeuden sijaan aktiivista edistämistä (vrt. Tomperi 2009).

Uudet yliopisto-opiskelijat tulevina psykologeina, sosiologeina, hallintotieteilijöinä ja niin edelleen ovat ensimmäinen ja altis markkinoinnin kohde. Metodiotetus tarjoaa tilastollisia välineitä teorioiden testaamiseen. Muu opetus kattaa oppialan teorianhistoria. Jälkimmäinen on harvoin velkaa teorioiden testausmenetelmille, joita menetelmäopetuksessa käydään läpi. Teorioiden seuranto ilmentää yksinkertaisesti inhimillistä kykyä ja halua ajatella asioita toisin ja pukea nuo ajatukset teksteiksi sekä suhteuttaa ne siihen, mitä asiasta on sanottu ja ajateltu aikaisemmin (vrt. Harisalo 2008). Sosiaali- ja ihmistieteissä onkin ilmeinen ristiriita

menetelmäopetuksen (hyvä tieteellinen käytäntö menetelmällisessä merkityksessä) ja teoriaperinteen (oppialan edistys suhteessa alkupisteeseensä) välillä.

Teorioita toki arvioidaan jatkuvasti, mutta tuo arviointi tapahtuu usein moraalisiin kriteereihin. Teorioita korjataan ja kehitetään esimerkiksi korjaamalla niiden perustana olevia oletuksia ajanmukaisemmiksi ja paremmin yleiseen moraaliseen järjestykseen sopiviksi. Uskottavin teoria on pikemminkin moraalisesti tai sosiaalisesti hyväksyttävempi, ei teknisesti paras esimerkiksi siinä merkityksessä, että se olisi läpäissyt kaikkien muiden testien lisäksi myös sen, johon kilpailevista teorioista paras lopulta kaatui.

Tällaisia kriittisiä ja ratkaisevia testejä on lähinnä menetelmäoppaissa, ei tutkimuksen arjessa. Teorioiden testaaminen, toisin kuin uusien teorioiden kehittäminen, ei ole akateemisesti erityisen palkitsevaa tai kannattavaa.

Teorioita ei arvioida yksinomaan suhteessa havaittuihin asiantiloihin vaan myös suhteessa teorian käytännön sovelluksiin. Esimerkiksi yliopistollisessa johtamiskoulutuksessa suositetaan johtamisteorioita, joissa johtaminen näyttäytyy opittavissa olevana taitona ja kehitettävissä olevina ominaisuuksina, ei myötäsyttyisenä kykynä. Toinen palvelee toista paremmin professionaalista valmistamista ja koulutuspalveluiden markkinointia. Toisesta voi kehkeytyä kelpo uskonkappale ja toisesta tuomittavaa, jopa vaaralliseksi katsottua harhaoppia (Ks. Huotari 2008.)

Teorioiden punninnassa siirrytään näin yhä kauemmas lähtökohdasta, joka korosti jokaisen tieteellisen koulutuksen saaneen potentiaalia osallistua tieteellisen tiedon kasvuun esitettyjen teorioiden ja niistä johdettujen väitteiden testaajana. Toimivuudesta on tulossa uskon asia, jolloin se ei enää ole havaittavissa oleva asiantila.

Tieteellistä tutkimusta luonnehtivat jatkuvasti pienenevät piirit. Jokainen niistä edellyttää jäseniltään yhä pidempää muodollista pätevyitymistä, yhä esoteerisemmän kielen hallintaa ja yhä pidemmälle menevää lojaalisuutta. Piirien välisten rajojen ylläpidosta ja valvonnasta sekä oman kielipelin tai käsitteistön kehittelystä tulee sisällöllisen edistymisen ilmentäjä. Sillä peitetään tosiasiallinen paikallaan polkeminen lukemalla se, mikä on perusluonteeltaan moraalista, asiallisesti tekniseksi. Näin vallankäyttöä saadaan näyttämään kiihkottomalta, tarkoituksenmukaisuuteen, tehokkuuteen ja rationaalisuuteen ankkuroituvalta menetelmäkeskustelulta.

## **Metodologian moraalisaatio**

Suuri osa tutkimuksista on suunniteltavissa vasta tekemisensä jälkeen. Tutkimus, joka on suunniteltavissa etukäteen, ei todennäköisesti tuota mitään maata mullis-

tavaa. Suunnitteluvaatimus antaa kuitenkin olettaa, että tiedontuotantoteknologia on olemassa, hallittavissa ja toimii käytännössä.

Se, mitä tutkimussuunnitelmassa luvataan, jää yleensä siitä, mitä tutkimuksessa tosiasiallisesti saavutetaan. Tutkimuksen merkityksen ja merkittävyyden liioittelusta on tullut osa tutkijan toimenkuvaa. Mitä useampi yliarvioi oman tutkimuksensa tulevan annin, sitä vaikeammaksi kohtuullisuudessa pysyminen on käynyt myös muille. Mitä tieteellisen tutkimuksen integriteetin kannalta tarkoittaa se, että...

- puhtaaseen tieteeseen panostamisesta ei seuraa se, mitä tutkijat ovat taipuvaisia sen yhteydessä lupaamaan,
- yksittäinen tutkimus harvemmin ylittää siihen, mitä tutkimussuunnitelma lupaa, ja että
- tutkijat tietävät liioittelevansa, mutta oikeuttavat sen joko
  - tutkimusrahoituksessa vallitsevan tilanteen nojalla (kilpailu rahoitusmarkkinoilla),
  - asiansa antamalla oikeutuksella (puhdas tieto, jota oikeasti tarvitaan) tai
  - omien ominaisuuksiensa oikeuttamana (pätevä mies/nainen, jos sattutaisiin tarvitsemaan) (Ks. De Solla Price 1978, 131.).

Organisoitu ja institutionalisoitu uteliaisuus tieteellisenä tutkimuksena on toki lisännyt luonnon hallintaa uusina laitteina, tekniikoina ja teknologioina, mutta myös itsekkyyttä, oma edun tavoittelua ja ylpeyttä. Uuden ajan alussa esitetty pelko, että tämän hinta maksettaisiin ylpeyden synnillä, näyttäisi toteutuneen.

Francis Bacon kiinnitti huomiota myös siihen, että se, mikä yliopisto-opetuksessa esitellään valmiina, tuodaan tutkimuksessa esille tuottamisen tapansa tuloksena, jotta sen mahdolliset murtumakohdat nousisivat esiin. Tieteellinen metodi muodostaa tässä suhteessa poikkeuksen. Tietomme metodista ei ole tulosta tuon metodin itsensä käytöstä (ks. Huotari 2002). Se, mitä siis tiedämme siitä, ei ole samalla tavalla hankittua tai varmistettua kuin se muu tietämys, jota kutsutaan tieteelliseksi. Bacon joutui katsomaan pimeään tulevaisuuteen ja kuvittamaan mielessään empiirisen menetelmän ja tieteellisen tiedon tulevan voittokulun. Myöhemmät metodologit saattoivat puolestaan katsoa tieteen historiaan, suunnata huomionsa aikaansaatuihin tieteellisiin läpimurtoihin ja yrittää rekonstruoida niiden taustalla olevan metodin. Heidän osansa oli olla sidottuja uskomukseen tuollaisen metodin olemassaolosta. Bacon oikeutti oman menetelmäkonstruktion toista tietä. Analysoimalla syitä, jotka olivat omiaan johtamaan meitä harhaan totuudesta, hän loi eräänlaisen "kättilömetodologian". Vaikka sen tehtävänä olikin lähinnä auttaa hänen aikalaisiaan tiedostamaan uudenlaisen lähestymistavan tarve ja näkemään uusi empiirinen tiede vastauksena episteemisen tilanteen puutteisiin, näen Baconin lähestymistavalla pysyvemmän arvon. Tätä voidaan kuvata luonnehtimalla metodologiaa tieteellisen menetelmän rationaalis-historiallisena

rekonstruktiona (metodologia kaksi) ja empiirisenä, kumuloituvana tietona erehtymisen syistä ja tietona erehtymisen välttämisestä (metodologia kolme) (ks. kaavio 2).

	Metodologia kaksi	Metodologia kolme
Perustava kysymys	(1) Miten tieteelliset löydökset on saatu aikaan ja (2) miten voimme toistaa aikaisemman menestyksen tulevassa tiedontavoittelussa?	(1) Millä tavoin olemme taipuvaisia erehtymään ja (2) miten estämme erehtymisen tai minimoimme sen seuraukset?
Tieteellinen metodi	Tapa uusintaa aikaisempaa menestystä tieteessä, tehdä menestyksestä tiedettä ja tutkimusta. Menestymättömyys ei juonnu itse reseptistä, vaan ilmentää sen käyttäjän vajavaisuutta. Menestymättömyys on poikkeus, menestys sääntö.	Tapa edesauttaa totuuden tavoittamista rajaamalla erehtymistä. Antaa vastalääkkeen tunnettuja erehtymisen syitä ja tapoja vastaan, mutta ei takaa menestystä. Menestys on poikkeus, menestymättömyys sääntö.
Metodologinen tieto	Ymmärrystä tavoista, joilla jokin totena pidetty on löydetty, ja tämän ymmärryksen kääntämistä toimintasäännöiksi, joita tutkimuksessa tulee seurata. Metodologia kaksi pyrkii oppimaan menestyksestä tieteen historiassa tuon menestyksen toistamiseksi.	Ymmärrystä tekijöistä, jotka tekevät meistä erehtyväisiä ja hidastavat totuuden tavoittamista, ja tämän ymmärryksen pukemista toimintasäännöiksi, jotka auttavat oppimaan tietämisen ehdoista ja edellytyksistä. Metodologia kolme pyrkii oppimaan erehdyksistä tieteen historiassa niiden erehdysten välttämiseksi.
Akilleen kantapää	Löydetty tulkitaan tavoitelluksi yksinomaan siksi, että tutkimus on tehty metodisesti asianmukaisesti (saavutusten liioittelu ja tutkimisen ritualisointuminen, vrt. "Cargo Cult Science", ks. Feynman 1974).	Saavutettua tietämystä pidetään erehdyksenä siksi, ettemme voi tietää kaikkia inhimillisen erehtymisen syitä tai tapoja (pessimismi ja tutkijoiden vaikeneminen).

KAAVIO 2. Kaksi näkemystä metodologiasta (Huotari 2009, 21).

Jos tieteellinen metodi on onnistuttu rekonstruoimaan siitä, miten aikaisemmat tieteelliset läpimurrot ja löydökset on saatu aikaan, ja tämä tietämys on sitten saatettu tuloksellisen metodiopetuksen pohjaksi sekä omaksuttu menestyksekkäästi menetelmäkursseilla, niin kaikki se, mihin muut ovat aikaisemmin yltäneet

omissa tutkimuksissaan, tulee jokaisen osallistujan ulottuville. Jos tutkimustyö ei kuitenkaan tuota uusia löydöksiä, syy ei ole menetelmässä. Tieteen historiahan todistaa menetelmän tuottavuuden ja menetelmäopetus on puolestaan merkkinä siitä, että tuo metodi tiedetään. Syypää on yksin menetelmän käyttäjä, hänen puutteellinen ymmärryksensä tai taitonsa.

Tilannetta ei kuitenkaan yleensä lueta tässä suunnassa. Menetelmällisesti kelpo tutkimus pikemminkin nähdään aina jonkinlaiseksi, ehkä vain henkilökohtaiseksi, läpimurroksi ja onnistumiseksi. Tutkimustyö kiertyy näin menetelmällisen hallinnan ympärille ja tuo hallinta on erityinen ylpeyden aihe. Juuri metodi erottaa tutkimuksen muista pyrkimyksistä tavoittaa todellisuus. On kaikki syy antaa olettaa, että asiat ovat aina menetelmällisesti hallinnassa ja menetelmällisesti hallittuja. Mitä tieteellinen lähestymistapa sitten tuokaan esille, se ymmärretään aina löydöksi ja omanlaiseksi lisäksi tieteelliseen tietoon. Varsinkin tutkijan uran alkuvaiheessa on olennaista toimia menetelmällisesti oikein, tiedostaa menetelmäkysymyksiä syvällisesti ja reflektoida menetelmävalintoja ja niiden käyttöehtojen täyttymistä. Jälkimmäinen takaa tuloksellisen tutkimuksen.

Tutkimussuunnitelman tehtävänä on yksinkertaisesti ennakoida se, mitä on odotettavissa, kun menetelmä ja koko siihen liittyä tiedontuotantokoneisto käännetään uutta, tutkimatonta maaperää ja selvästi rajattua tutkimuskysymystä kohti. Tutkijoiden ensimmäinen haaste on tunnistaa kaikkien toistaiseksi tutkimattomien alueiden joukosta ne, joissa tieteellisen menetelmän käyttö on omiaan johtamaan yhteiskunnallisesti merkittävimpiin löydöksiin. Heillä on kaikki syy olla paljastamatta tuota tuottamista koskevia menetelmällisiä epäilyksiään. Ongelma voi olla vain henkilökohtaisessa kyvyttömyydessä ja/tai taitamattomuudessa menestyksen reseptin todentamisessa, ei menetelmäarsenaalissa itsessään.

Jos metodologinen tieto on jatkuvasti kertyvää ymmärrystä inhimillisen erehtymisen tavoista ja harhautumisen dynamiikoista, on huomattavasti vähemmän erityisiä ylpeyden aiheita ja merkittävästi enemmän syitä nöyryyteen. On mahdotonta tietää kaikkia erehtymisen ja totuudesta harhautumisen tapoja tai syitä ja on olennaista oppia tuntemaan ne paremmin ja paremmin. Siinä missä metodologiassa kaksi menetelmällinen onnistuminen on tuloksellisuuden takaaja ja juhlinnan aihe, kantaa metodologiassa kolme jokainen löydetty erehdys merkittävää oppia ja pakottaa jatkuvasti uudelleen arvioimaan aikaisempia löydöksiä. Tämä on väistämättä järjestyksiä murtavaa ja uudistavaa. On kysyttävä, mitä erehtymisen lähteitä sisältyy tiedon massamuotoiseen tuottamiseen tapaan itsessään ja onko niiden erehdyttävää vaikutusta mahdollista sulkea pois muuten kuin luopumalla tuosta tuotantomuodosta tai tekemällä sen rinnalle tilaa käsityömäisille tietämisen tavoille.

Kun tieteellinen tutkimus on kiinnittynyt osaksi ylintä professionaalista valmistusta, niin menetelmällinen moralisointi on kasvanut osaksi asiantuntijuuden etiik-

kaan kyseisellä toiminta-alueella. Jokaiselle professionille ja professioksi pyrkivälle on tärkeää, että työssä sovellettu tietämys vastaa laadultaan muiden professioiden tietoa. Oman tietämyksen tulee olla tieteellistä, jolloin sen kyseenalaistaminen ulkopuolelta hankalaksi. Tietämykseen perehdyttämisen puolestaan on oltava moralisoivaa, jolloin tuon tietämyksen kyseenalaistaminen sisäpuolelta tulee myös vaikeaksi. Tietämyksen on oltava omaa yhtäältä siinä merkityksessä, että sille on erityinen käyttöyhteys ja professionaalisen pätemisen alue yhteiskunnallisessa työnjaossa, ja toisaalta siinä merkityksessä, että voidaan osoittaa erillinen akateeminen ohjelma ainoana tapana tulla tuon tietämyksen haltijaksi ja edistäjäksi. Akateeminen koulutus on kenttä, jolla tällaista tietoa luodaan ja tiedon valtakuntia pyritään muodostamaan ja puolustamaan.

## **Yhteenveto**

Onnistuneet menetelmävalinnat ovat oikeita enemmän moraalisisessa kuin teknisessä merkityksessä. Moralismi seuraa siitä, etteivät mekaanisen järjestyksen ehdot tai edellytykset täyty menetelmävalintojen sfäärissä. Tutkimuksesta puuttuu menestyksen resepti ja toimiva, menestyksen takaava teknologia.

Asianmukaisesti ja oikein tehty tutkimus on määritelty onnistuneeksi tai tuloksekkaaksi tutkimukseksi akateemisessa ympäristössä, jossa edistymisen ja monopolistisen ammatillisen tiedon ja ymmärryksen jatkuvan kasvun osoittamisesta on tullut professionaalinen välttämättömyys. Tutkimus on moralisoitunut ja siinä valitseva moraalinen järjestys tullut väärintulkituksi ja -esitetyksi luonteeltaan teknisenä järjestyksenä. Tutkijoiden tulkinnoissa tiede on lisäksi sijoitettu yhteiskunnan moraalisen järjestyksen tuolle puolelle; puhtaan tiedon tavoittelu on tehnyt hyväksyttäväksi likaiset keinot tyhjinä lupauksina, tulosten liioitteluna ja muiden harhaanjohtamisena. Tutkimusmenetelmien ymmärtäminen tieteen historian oikeiksi osoittamiksi menestyksen resepteiksi on nähdäkseni perustava osa tätä kehityskulkua. Tästä syystä metodologiseen toisinyymmärtämiseen sisältyy mahdollisuus vapautua hallitsevasta, tutkimisen luonnetta vääristävästä, tutkimustuloksia väärään valoon laittavasta ja tutkijoita syyllistävästä tutkimisen kulttuurista. Metodologinen uudelleenajattelu ei kuitenkaan riitä vapauttamaan tutkimusta kaikista sitä kahlitsevista ja vääristävistä määrittymisen lähteistä yhteiskunnassa.

Aika-ajoin on syytä tarkistaa tapojen tarkoituksia. Mikäli jokin tarkoitus nähdään edelleen arvokkaaksi, on hyvä vielä varmistaa, olisiko se suoremmin palveltavissa tai tehokkaammin ja pienemmin sivukustannuksin tavoiteltavissa jollakin muulla tavoin. Menetelmämaailmassa on paljon tapoja, jotka ansaitsisivat tällaisen uudelleen arvioinnin.

Vaatimuksista, jotka eivät edesauta tiedon kasvua, mutta joita metodologian nimissä tutkijoilta edellytetään, olisi parempi päästä eroon. Tällainen vapautuminen

on nähdäkseen mahdollista kahta tietä. Yhtäältä voidaan pyrkiä osoittamaan, että moraaliselta marssijärjestykseltä kokonaisuudessaan tai sen yksittäiseltä osalta puuttuu mieli ja merkitys. Säännöt ja muut ovat yksinkertaisesti joukko satunnaisia edellytyksiä, joita mielivaltaisesti tai tavankaltaisesti pidetään hyvänä edellyttää toisilta. Erityisesti menetelmäkysymyksissä tuomme helposti esille vaatimuksia, joita olemme itse kuulleet, emmekä johda vaatimuksia uudelleen ja uudelleen punnituista tarkoituksista, joita toiminnan olisi tarkoitus palvella.

## Lähteet

de Solla Price, Derek. 1978. *Science since Babylon* (3. laajennettu painos). New Haven: Yale University Press.

Feyerabend, Paul. 1978. *Science in a Free Society*. London: New Left Books.

Fuller, Steve. 1997. *Science*. Buckingham: Open University Press.

Halse, Christine & Honey, Anne. 2005. Unravelling Ethics: Illuminating the Moral Dilemmas of Research Ethics. *Signs* 30 (4), 2141–2162.

Harisalo, Risto. 2009. *Organisaatioteoriat*. Tampere: Tampere University Press.

Harrison, Peter. 2001. Curiosity, Forbidden Knowledge, and the Reformation of Natural Philosophy in Early-Modern England. *Isis* 92, 265–290.

Huotari, Vesa. 2009. Metodologia kolme. *Tiedepolitiikka* 34 (2), 15–26.

Huotari, Vesa. 2007. Tieteellisyys – kanto johtamiskoulutuksen kaskessa. *Aikuiskasvatus* 27 (3), 184–194.

Huotari, Vesa. 2006. Yliopisto kouluna eli kuinka tiede kesytetään. *Tiedepolitiikka* 31 (2), 31–40.

Huotari, Vesa. 2005a. Filosofian väärintunnistaminen. Teoksessa A. Heikkinen (toim). *Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 226–254.

Huotari, Vesa. 2005b. Olettamus olettamus. *Kasvatus* 36 (3), 115–127.

Huotari, Vesa. 2002. Usko metodiin. *Tieteessä tapahtuu* 20 (2), 22–33.

Kekes, John. 2009. The Human World. *Ratio* XXII (2), 137–156.

Sztompka, Piotr. 2007. Trust in Science. *Journal of Classical Sociology* 7 (2), 211–220.

Tomperi, Tuukka. 2009 (toim.). *Akateeminen kysymys? Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*. Tampere: Vastapaino.